

Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Kon koncepció és Program Stratégiai Környezeti Vizsgálata

2021. május

Közérthető összefoglaló

Projektvezető:

Dr. Szilvácsku Zsolt (K 01-5327, SZTjV, SZTV)

Szakértők:

Fülöp Gyula

Józsa Gusztáv (SZÉS4, SZKV-1.1., SZKV-1.2., SZKV-1.3., SZKV-1.4.)

Dr. Kollányi László,

Kutnyánszky Virág,

Magyarics Gábor,

Reitz Angéla,

Dr. Vona Márton (SZKV-1.1., SZKV-1.3., SZVV-3.1.,

SZVV-3.5., SZVV-3.9., SZVV-3.10., VZ-TEL, VZ-TER,

K-Sz (klímavédelmi szakértő), ME-VZ, VZ-VKG)

Vitaregnat Környezetvédelmi és Szolgáltató Bt.

DOROG

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezetés

A 2001/42/EK irányelv és a 2/2005 (I. 11.) Korm. rendelet előírásai alapján **kötelező stratégiai környezeti vizsgálatot végezni a 2021-2027 közötti időszak programjaira vonatkozóan.**

Jelen stratégiai környezeti vizsgálat (a továbbiakban SKV) feladata

- a felülvizsgált 2030-ig szóló Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Konceptió (továbbiakban: Konceptió),
- a 2021-2027-es időszakra szóló Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Program (továbbiakban: Program)

környezeti szempontú átfogó vizsgálata. A folyamat részét képezi a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesülésének segítése a területi tervezés és az intézkedések véglegesítésének folyamatában, a kapcsolódó környezeti értékelés elkészítése, valamint az értékelés társadalmi egyeztetésének lebonyolítása és dokumentálása is a vonatkozó jogszabályok formai és tartalmi követelményei szerint. Az SKV a **területi tervek hatásvizsgálatának környezeti szempontokra vonatkozó vizsgálati részét képezi**, azaz a területi hatásvizsgálat kiegészítő eleme.

1. A Konceptió és Program hozzájárulása környezeti célokhoz az SKV szempontok alapján

Az 1. SKV szempont értékelési kritériumai alapján az **anyag- és energia igénybevétel** tekintetében a Konceptió és a Program jó eredmény elérésének lehetőségét mutatja, mind a **Konceptió mind pedig a Program tekintetében**. Az energia- és anyagtakarékosság érvényesülése a koncepcióban foglalt általános elvek konkrét, a program szintjén történő érvényesítésétől függ jelentős mértékben. Ebből az SKV szempontból a környezeti eredményesség részben azon is múlik, hogy milyen mértékben sikerül az ágazatok és a területi szereplők bevonása annak érdekében, hogy a saját eszközeik és forrásaik megfelelő felhasználásával hozzájáruljanak a célok eléréséhez. Pl. a vízkészletek, vagy az energiatakarékos használatát tekintve előrelépés várható a veszteségek mérséklésével, azonban a felhasználók gyakorlatának megváltoztatásához nem elegendő már önmagában a Program beavatkozása.

A 2. SKV szempont, a **területhasználat**hoz és az **ökoszisztémák állapotához kapcsolódó célok** kiemelkedő értékét adják a Konceptiónak. A Konceptió **területhasználati célkitűzései, és a Program elemei rendkívül pozitív irányokat vázolnak fel**. Azonban a jelenlegi gyakorlatot megváltoztató kezdeményezéseket tekintve, határozott igazgatási és együttműködési elköteleződés szükséges a valódi környezeti eredmények eléréséhez. Ebben segíthet az általunk javasolt TÁJKARTA-megállapodás integrált tájgazdálkodási egységek alapján a három együttműködési tengelyre vonatkozóan kialakítva.

A 3. SKV szempont, az **anyag- és energiakibocsátás tekintetében**, hasonlóan az 1. szemponthoz a Konceptió és a Program jó eredmény elérésének lehetőségét mutatja. Az energia- és anyagkibocsátás, terhelés és szennyezés mérséklése cél érvényesülése a koncepcióban foglalt általános elvek konkrét, a program szintjén történő érvényesítésétől függ jelentős mértékben.

A kibocsátások mérsékléséhez a Konceptió részben közvetett, illetve közvetlen eszközökkel is hozzájárulhat (a betelepülő és működő intézmények, vállalatok technológia váltás lehetősége, minőségügyi rendszerek bevezetésének ösztönzése stb.), miközben nem látható még a jelenlegi fázisban, hogy a ÜHG kibocsátás mérséklését segítő megújuló energiagazdaság milyen technológiákat részesít előnyben. Amennyiben a biomassza égetése kerül előtérbe, úgy ez a célokkal ellentétes eredményeket is hozhat több területen a Konceptió megvalósítása (pl. területek bioaktivitásának megszűnése, mérséklődése, az PM10 és PM2,5 kisméretű részecske szennyeződések növekedése) tekintetében. Kedvezőtlen hatást eredményezhet viszont összességében a közlekedés közúti arányának növekedése, annak ellenére, hogy a közösségi közlekedés önálló intézkedésként is megjelenik a programban és a közösségi közlekedés minden aspektusát érintő célok is megfogalmazódnak. A mobilitási gyakorlat (szükségtelen, gyakran jobban szervezhető utazási gyakoriság, pazarló utazások: egy személy, egy gépjármű stb.) megyei szinten nem változtatható meg, viszont helyi ösztönzők, szemléletformálás és a közösségi, illetve kerékpáros fejlesztések kedvezően hathatnak vissza a mobilitási gyakorlatra is. Ahogy pozitívként a Program erősségeként jelenik meg a nagy hangsúlyt kapó kerékpáros közlekedés megyei hálózatának kialakítási célja.

Mind a Konceptió mind a Program kiemelkedő értéke a 4. SKV szempontnak, az **emberi és intézményi kompetenciák fejlesztésének való megfelelés**. A két dokumentumban jól összehangoltan jelenik meg jellemzően mindkét szempont. Különösen ki kell emelni az adottságokhoz illeszkedő és a természeti, illetve kulturális értéket előtérbe helyező, az együttműködések és a koordinációt nemcsak szlogenek, hanem intézkedések szintjén is megjelenítő Programot. Egyedül a mobilitási igények és szükségletek mérséklése tekintetében nem lép jelentősen előre egyelőre sem a Program, sem a Konceptió.

2. A Konceptió és Program prioritástengelyei és beavatkozásai egymásra gyakorolt hatásainak előzetes értékelése környezeti szempontból

A Konceptió és a Program saját prioritástengelyeit, beavatkozásait tekintve látható, hogy közvetett vagy közvetlen módon egymást erősítő, illetve gyengítő hatásokkal jellemezhető.

A **Konceptió** tekintetében jellemzően az **integrált tájgazdálkodás (S2: 2. specifikus cél) és a kompakt és takarékos, természetkímélő és klíma ellenállóság erősítő területhasználatok (H4: 4. horizontális cél) érvényesítése jelenti majd a legnagyobb kihívást**. Az **emberkincs megóvása** cél (S4: 4. specifikus cél) és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és településrészek fejlesztése (H3: 3. horizontális cél) képezi a **legnagyobb tartalékot** és potenciált a program eredményes megvalósítása szempontjából. A koncepció célcsoportonkénti belső koherenciája jónak mondható. Várhatóan a stratégiai célok illesztése (város és vidék kapcsolat tekintetében) lesz a legnagyobb gyakorlati kihívás a megyei koordináció és a térségi tengelyek mentén tervezett együttműködések keretében. Várhatóan a területi forrásoknál a fejlesztési célterületek kijelölésével, az értékelési szempontoknál többek között a települések kategorizálásával és pontozásával irányítható lesz a fejlesztések köre és kedvezményezettjei.

A **Program** intézkedéseinek koherenciáját tekintve megállapítható, hogy összességében egymást erősítő és jól kiegészítő módon került kialakítása környezeti eredményesség szempontjából. Számos pozitív egymást erősítő hatású intézkedés található a Programban (lakóterületek, települési környezet rehabilitációja, barnamezős területek újrahasznosítása, új funkciói, ellátó infrastruktúra fenntartható, (reziliens lásd H1) fejlesztése, kerékpáros és közösségi közlekedés, az integrált tájgazdálkodás és a turizmus fejlesztései). Ki kell emelni az élettér és lakóter minőségét és természetességét erősítő

intézkedések mellett a helyi gazdaság és különösen a K+F+I fejlesztések környezetterhelést mérséklő potenciális hatásait. A K+F+I terület egy olyan befektetési lehetőséggé válhat a térségben, amely idővel akár egyedülálló módon a megyében először bemutathatja, hogy a természeti környezet, a táj gazdagságának megőrzése, megfelelő feltételek és korlátok mellett, hogyan nyújthat kreatív és innovatív környezetet a kutatás, fejlesztés és innováció szellemi háttér munkáját végzők számára. Ennek kihasználását érdemes előtérbe helyezni a megyében. **Két olyan intézkedési csoport jelenik meg továbbá a Programban, amely kiemelt figyelmet és gondos előkészítést, illetve koordinációt, együttműködést** igényel annak érdekében, hogy a környezeti károk elkerülhetők, mérsékelhetők legyenek, illetve a pozitív hatások érvényesüljenek. Ezen két intézkedéscsoport **a gazdaságfejlesztés és infrastrukturális háttérének biztosítása, illetve a közlekedésfejlesztés közutakra vonatkozó elemei.** A Konceptióban megfogalmazott alapelvek és célok érvényesítésétől függenek ezen intézkedések környezeti hatásai. A program tekintetében is jól látható az elemzés alapján a megyei és a térségi koordináció jelentős hozzáadott értéke, illetve az emberkincs megóvásában és megerősítésében rejlő hatalmas tartalék erő.

3. A Program és a Konceptió hatásainak összefoglaló értékelése

Az SKV során megvizsgáltuk az egyes prioritások beavatkozásait a környezeti elemek és rendszerek szempontjából (SKV 5.1-2.), illetve összegeztük és értékeltük az SKV szempontok keretében a környezeti elvárások, célok alapján (SKV 4.). Vizsgálataink eredményeképpen megállapítható, hogy a tervezett **Konceptió és Program kifejezetten pozitív irányban támogatja a környezeti célkitűzéseket és a hatások tekintetében is jelentős pozitív eredmények várhatók,** azonban vannak környezeti szempontból kockázatokat hordozó intézkedések is a Programban.

A program kiemelkedő értéke a felvállalt megyei és térségi koordinációs szerep (1.7., 3.1.), illetve a Program és a Konceptió szerves részét képező együttműködés-fejlesztés az önkormányzatok, a gazdasági szereplők, a különböző hatóságok, állami intézmények területi szervei, a civil és egyházi szervezetek között egyaránt. A koordináció és az együttműködés kiemelkedő kompetencia-fejlesztési hatásokat hozhat, amelyek a készülő V. Nemzeti Környezetvédelmi Program stratégiai területeihez és az NFFS (Nemzeti Fenntartható és Fejlődési Keretstratégia) célzott és átfogó programjaihoz kapcsolódó szemléletformáló, szervezetfejlesztő programokhoz illeszkedően, várhatóan jelentősebb áttörést hozhatnak a megyében, amennyiben ***személyes vezetői és intézményi környezeti és fenntarthatósági fejlesztésekkel társulnak. Ezen terület javaslatainkban foglaltak mentén történő kifejtése és megerősítése szükséges.***

Kezdetben konfliktusokat okozhat a takarékos és kompakt területhasználati alapelv érvényesítése és az integrált tájgazdálkodás rendszerének bevezetése, a zöldinfrastruktúra fejlesztés és fenntartás és a nedvességgazdálkodás rendszerének bevezetése. A megyei és térségi koordináció és együttműködések jelentős próbatétel elé néznek, azonban a nehézségek gyümölcsei mind gazdasági, mind ökológiai és társadalmi téren a reziliencia megerősödésével érzékelhetőek lesznek, különösen a várható válságos időszakokban.

A programok tervezésénél annak a tervezői szemléletnek kell érvényesülnie, amely a **biológiai sokféleséget és a természeti értékeket erőforrásnak, és nem a területfejlesztést akadályozó tényezőnek** tekinti. A fejlesztéseknek alapvetően idomulni kell a természeti és táji adottságokhoz. Ez garanciája lehet annak, hogy a projektek nem járnak a természeti értékek károsodásával.

Az integrált tájgazdálkodás (Konceptió S2 és Program 2.3.) és a kompakt, takarékos területhasználat (H4) alapelveinek alkalmazása, a hálózatos, komplex turisztikai látogatómenedzsment és

élménykínálat (Konceptió 3.2.) átfogó, integrált, a megye és térségi együttműködés keretében koordinált (Konceptió 1.7. és 3.1.) megvalósítása modellértékű program lehet országos szinten is. Megmutatja, hogy a helyi adottságokat nem korlátoknak, hanem lehetőségeknek tekintve milyen eredményeket lehet elérni.

Összességében a Program intézkedések túlnyomó része, amennyiben a Konceptióban foglalt célok a legteljesebb mértékben érvényesülnek, kockázatokkal jár ugyan, de nincs egyértelműen kedvezőtlen hatással, sőt kedvező hatással is lehet összességében az élővilágra és a biológiai sokféleségre. A fejlesztések eredményeként – megfelelő feltételek mellett – növekedhet a biológiailag aktív felületek aránya, állapota, gyarapodhatnak az élő és élettelen természeti értékek.

Az 1. prioritás a lakóterületi és városi környezet minőségére lesz kedvező hatással. A barnamezős területek kármentesítése és fenntartható funkcióváltó/bővítő rehabilitációs programja a kompakt terület takarékos területhasználatához járulhat hozzá eredményesen. Az ellátó infrastruktúra takarékos és szennyezés mentes okos megoldásokkal és átfogó monitoring és információ-szolgáltatással járulhat hozzá a Program környezeti eredményességéhez.

A K+F+I térnyerése a térségben egyrészt a kevésbé anyag- és energia, illetve területigényű tevékenységeket gyarapíthatja, másrészt pedig a vonzó, változatos, tiszta és csendes környezetben kreatív és egészséges dolgozói, fejlesztői környezet alakítható ki.

A kompakt és területtakarékos gazdasági tér segíti a területi szétterjedés megelőzését, felszámolását, illetve a környezeti szennyezések, terhelések területi szétterülését. A helyi területi kötődésű iparágak, a feldolgozás a helyi munkahelyteremtéssel a jobb emberi egészséghez és a kevesebb utazással járó kibocsátáshoz járulnak hozzá.

Külön ki kell itt is emelni az intézkedésként felvállalt koordináció hozzáadott értékét, valamint a fenntartható városi program környezet és kultúra együttes fejlesztését lehetővé tevő várhatóan kedvező környezeti és megsokszorozó hatású intézkedéseit.

A 2. prioritás főként a várostérségeken kívüli, de azokkal szorosan összetartozó és együttműködő vidéki területekre korszerű és előremutató modell értékű beavatkozásokat tartalmaz, a megvalósítás következtében várható pozitív hatások erősítése a takarékoság és a hatékonyság érvényesítésével érhető el. A tájgazdálkodás integrált természeti és kulturális értékekre alapozott, ökoszisztéma szolgáltatásokra, tájkarakterre, vízgazdálkodási gyakorlatra és gazdálkodási igényekre és lehetőségekre is vonatkozó potenciálisan kedvező hatása kiemelkedő jelentőségű a klímaváltozás tekintetében, illetve a globális vízhasználati és vízkészlet problémákra vonatkoztatva is. Amennyiben sikerül a jelenlegi gyakorlaton változtatni a jelzett, kedvező irányba, akkor mind táji, mind települési szinten komoly előrelépés várható a fenntarthatóság és a reziliencia irányába, beleértve a katasztrófahelyzetek kezelését és megelőzését is. Mivel a víz és a természet a gazdálkodási célok mellett ebben a szemléleti és gyakorlati keretben megtalálja a helyét, így a tájak, települések, illetve a vízgazdálkodási rendszerek is a jelenleginél válságállóbb, reziliensebb helyzetben lesznek.

A 3. prioritás környezeti eredményessége a területek terhelésének mérséklésében és a turisztikai lehetőségek hálózatos kínálatának bővülésében fog várhatóan megmutatkozni, illetve a szervezeti felkészültség és szemléletmód változásában kisebb mértékben. A szervezeti, koordinációs és együttműködési képességek javulásával a TDM-k és a natúrparki együttműködések a településekkel és a tájgazdálkodással összehangolt és egymást erősítő, egymásra épülő módon valósíthatják meg a látogatómenedzsment korszerű szemléletét, illetve érvényesítve a körforgásos gazdaság gyakorlatát is

a turizmus területén. A hálózatos megvalósítással és koordinációval, szükség esetén a korlátozások alkalmazásával a természeti értékek megóvása biztosítható, a terhelések mérsékelhetők.

A 4. prioritás, hasonlóan a gazdaságfejlesztéshez és a turizmushoz, környezeti kockázatokat hordoz. A közútfejlesztés tervezett beavatkozásai mérsékelt forgalmi, kibocsátási és területhasználati terhelést okozhatnak a térségben, ezért is lényeges a Konceptió (kompakt és területtakarékos fejlesztések) és az SKV (tájkarta értékalapú megállapodások) által lefektetett elvek érvényesítése annak érdekében, hogy az útfejlesztések valóban a legszükségesebb helyszínekre koncentráljanak. Ide tartozik a zöldinfrastruktúra fejlesztése, a korlátozott területfelhasználás, koncentrálni a már igénybe vett, vagy terhelt területekre, a zaj- és légszennyezés csökkentése, a szétterjedést okozó hatások mérséklése, korlátozása is. Környezeti szempontból kedvező, hogy a nagytérségi új hálózati elemeken túl a fejlesztések zöme a meglévő úthálózat felújítását jelentik, illetve, hogy a prioritás tartalmaz közösségi közlekedési, más közlekedési módokra vonatkozó fejlesztéseket is.

Az 5. prioritások rendkívül fontos és közvetetten nagyhatású intézkedéseket tartalmaz a képzés, egészség (lelki és fizikai), szociális helyzet, közösségépítés és identitás-erősítés, képességfejlesztés és családtámogatás terén. Ezen tényezők a Konceptió horizontális céljaival együtt a reziliencia megerősítése (H1) a társadalmi és civil energiák használata (H2) és a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózása mellett, az 1.7. és 3.1. intézkedések koordinációjával, az egész program szellemi és emberi hátterét adják, e nélkül a program nem vihető sikerre környezeti szempontból sem.

A legnagyobb kihívás várhatóan a helyi, térségi és a természeti, társadalmi és gazdasági érdekek összehangolása, illetve a legmegfelelőbb megoldások kiválasztása lesz, amely során mindenki részéről mértékletességre lesz szükség bizonyos mértékig.

4. A Konceptió és a Program környezeti eredményességét és a várható negatív hatások elkerülését célzó javaslatok

- A Konceptió 2.1.2. környezeti helyzetkép fejezetében javasoljuk megjeleníteni a védett területek megye területén megjelenő hálózati elemeit (ideértve a víz-, a természeti és más védelmi területeket is, a területi érzékenység és természeti értékek rövid bemutatását, illetve behivatkozni a KEM TrT vonatkozó megalapozó dokumentumait. *Indoklás: azért lényeges, mert a Konceptióban szereplő több cél (pl. H4, S2 stb.) érvényesítéséhez nélkülözhetetlen a területek védelmi funkcióinak az ismerete és érvényesítése is.*
- A megye természeti értékeinek, mint „természeti kincseknek” a megjelenítése tartalmilag is indokolt, területi célokra, tartalmi kapcsolódásokra felhívva a figyelmet az egyes célok, vagy területhasználati fókuszok mentén.
- A koncepcióban erősíteni szükséges a körforgásos gazdaság szerepét, tisztázva, hogy ez nem egy gazdasági ágazat, hanem egy átfogó szemléleti és működési mód, amely elvárható és ösztönözhető a működő és újabban megjelenő vállalkozások esetében, akár az EMAS vagy más minősítések terjedésének elősegítésével.
- Az együttműködési és koordinációs célok és intézkedések, így a foglalkoztatási paktumok esetében, és a képzések, oktatás tekintetében is javasoljuk megjeleníteni a fenntarthatóságot és rezilienciát erősítő tartalmi szempontokra utalást, mivel ezen intézkedés típusok jelentős hatás tudnak elérni e tekintetben.
- Javasoljuk az 1. és 2. prioritás intézkedésén belül a települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések beavatkozási területein megjeleníteni és a VGT és NKP4 alapján kiemelni a

zöldinfrastruktúra fejlesztések szerepét a vízgazdálkodási, településrendezési megoldások kialakítása során.

- A megújuló energia alkalmazásával összefüggésben javasoljuk kiemelni, hogy a szilárd biomassza égetésén alapuló fűtési módok a magas szálló por koncentrációjú területeken kerülendők.
- A városrész-rehabilitációk során a távfűtésre való csatlakozás, vagy a decentralizált, közösségi fűtési rendszerek kialakítása is javasolható a sok egyedi megoldás helyett. (E tekintetben az anyagában gazdaságosan nem hasznosítható hulladék termikus hasznosítási lehetőségét sem javasolt automatikusan elvetni.)
- Javasoljuk, hogy a program szövege tegyen utalást arra, hogy a belső téri zaj- rezgés terhelés szempontjából a korszerűsítések, új épületek létesítése kapcsán megvalósuló nyílászárócserék (illetve az új épületek esetében beépítendő nyílászárók) kedvező hatásúak lesznek, még akkor is, ha céljuk eredendően az energiatakarékosság.
- Javasoljuk az 1. és 2. prioritások tevékenységei közé a passzív zajcsökkentési lehetőségeket (zajvédő fal, fokozott hanggátlású nyílászárók, több növényzeti szinttel rendelkező védőfásorok) is beemelni.
- Javasoljuk a fényszennyezés témakörének említését a program szövegébe a gazdaságfejlesztés (telephelyek miatt), a fenntartható városfejlesztés, a városi, táji környezeti beavatkozásokat érintően.
- A turisztikai fejlesztéseknek minden esetben alkalmazkodniuk kell az érintett terület ökológiai terhelhetőségéhez. Javasolható egy egyszerű, az ökológiai terhelhetőséget meghatározó módszertani eljárás kidolgozása, amely minden védett területet, (beleértve a helyi védelem alatt álló területeket is) vagy Natura 2000 területet érintő fejlesztés esetén elvégzendő volna.
- Az integrált megközelítést elősegítő céllal, a megyei koordinációs szerep mellett, javasoljuk kistérségi, térségi szinten a város és vidék, illetve településcsoport kapcsolat erősítő és funkcionális együttműködési szerepek kialakítására a már működő tájszintű együttműködések, a natúrparkok célzott bevonását és megnevezését az 1., 2., 3. és 5. prioritásban, a környezetalakítás, helyi foglalkoztatás, gazdaságfejlesztés, turisztikai és társadalmi együttműködést segítő szerepkörben.
- A szociális városrehabilitáció tekintetében az egyik legfontosabb szempont az energia-szegénység elkerülése, javasoljuk ennek említését a programban. Ennek érdekében a szociális városrehabilitáció elemei közé javasoljuk „felvenni” a közel-nulla energiaigényű épületek létrehozását, okos fogyasztásmérés feltételrendszerének megteremtését, másrészt a lakók oktatását, képzését. A telken belüli energiatermelés (napenergia-hasznosítás, kisléptékű szélerőművek) különösen lakótelepi környezetben könnyen megvalósítható, így szintén támogatható beruházások.
- Javasoljuk, hogy a települési üzleti infrastruktúra, gazdasági területek elérhetőségét, a logisztikát és a munkavállalók mobilitását támogató térségi és helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztése során a közösségi közlekedési és kerékpáros fejlesztések minden esetben jelenjenek meg.
- Javasoljuk, hogy a kerékpáros, gyalogos és helyi kisléptékű közösségi közlekedés támogatása keretében az éghajlati szélsőségekhez való alkalmazkodást szolgáló beruházások, mindenekeelőtt árnyékolás, párhuzamos zöldinfrastruktúra fejlesztések is megvalósíthatók legyenek.
- Javasoljuk a „Szociális városrehabilitáció” intézkedés keretében nevesíteni és támogathatóvá tenni az önkormányzati tulajdonban lévő szociális célokat szolgáló bérletlakásállomány energetikai korszerűsítésének támogatását.

- Javasoljuk a zajterhelés mérséklését az utak és más a zajforrások környezetében (zajvédő megoldások kialakítását), annak érdekében, hogy a távolabbi natúrparki, települési és védett területeken az élővilág, a lakosság és a turizmus számára a csend, mint területi érték biztosítható legyen.
- Javasoljuk továbbá a közösségi közlekedés minőségi fejlesztését plusz, kiegészítő szolgáltatásokkal vonzóbbá tenni.
- Javasoljuk a környezetbarát vezetés, gépjárműhasználat és megosztás (car-sharing) ösztönzésének nevesítését a programban
- Javasoljuk a távmunkában, otthonról dolgozók megsegítése céljából helyi közösségi irodai infrastruktúra hálózat, az önkormányzati és térségi feltételrendszer kialakítását részben a foglalkoztatási paktumok részeként is megjelenítve beépíteni.

5. A Konceptióval és a Programmal összefüggésben megvalósuló más fejlesztésekre vagy egyéb tervekhez kapcsolódó javaslatok

Ebben a pontban a Konceptió és a Program megvalósítását segítő céllal egy innovatív kezdeményezési eszközre, a TÁJKARTÁ-ra és a különböző egyéb programokra vagy eljárásokra vonatkozóan teszünk javaslatokat.

5.1. TÁJKARTA-megállapodás létrehozása, tájgondnokság kialakítása

Ahogy már kiemeltük az összefoglalóban is a területhasználatához és az ökoszisztémák állapotához kapcsolódó célok kiemelkedő értékét adják a Konceptiónak. A Konceptió **területhasználati célkitűzései, rendkívül pozitív irányokat vázolnak fel, ehhez lenne szükséges megjeleníteni határozottabban és igazítani az ökoszisztémák állapotára vonatkozó elvárásokat a Konceptióban és indikátorokat a Programban.** Ennek alátámasztásaként álljon itt két idézet a 2020. évi alegységi jelentős vízgazdálkodási kérdések összefoglalóiból:

„A vízgazdálkodási és a természetvédelmi célkitűzések (Natura 2000) között fennálló prioritási sorrendet a működés során meg kell határozni és azt annak megfelelően kell végrehajtani. A két célkitűzés alá, mellé és fölérendeltségi helyi viszonyainak kérdései gyakran a hatásterülettől távol fekvő területekre is kihatással vannak, így a működés korlátainak felállításakor ezen problémák figyelembevétele is indokolt.”¹

„A tatai visszatérő források és azok hozamai esetében mindenképpen meg kell fogalmazni, hogy mi a cél. A források újbóli megjelenése, vagy a vízellátási igények így történő kiszolgálása. Szükséges vizsgálni a többlet karsztvizek felhasználhatóságát (természetvédelem, turizmus... stb) az említett vízhiányos állapotokra való tekintettel. Az, ezzel kapcsolatos hosszú távú koncepciók kidolgozásához elengedhetetlen a források rendszeres hozam mérése, illetve az ezzel kapcsolatos változások monitoringszerű nyomon követése.”²

A jelenlegi nehezen koordinálható és befolyásolható gyakorlatot megváltoztató, **határozott igazgatási és együttműködési elköteleződés szükséges a valódi környezeti eredmények eléréséhez,** mind a Konceptióban és mind a Programban megjelenő kezdeményezéseket (fejlesztési tengelyek, integrált tájgazdálkodási egységek, kompakt és terület takarékos területhasználat stb.) tekintve. Ebben segíthet

¹ Forrás: 1_5_Cuha_Conco_JVK_2020_EDUVIZIG_TVT_jovahagyott.pdf (www.vizeink.hu)

² Forrás: 1_6_Altal_er_JVK_2020_EDUVIZIG_TVT_jovahagyott.pdf (www.vizeink.hu)

az általunk javasolt **TÁJKARTA-megállapodás** integrált tájgazdálkodási egységek alapján a három együttműködési tengelyre vonatkozóan kialakítva

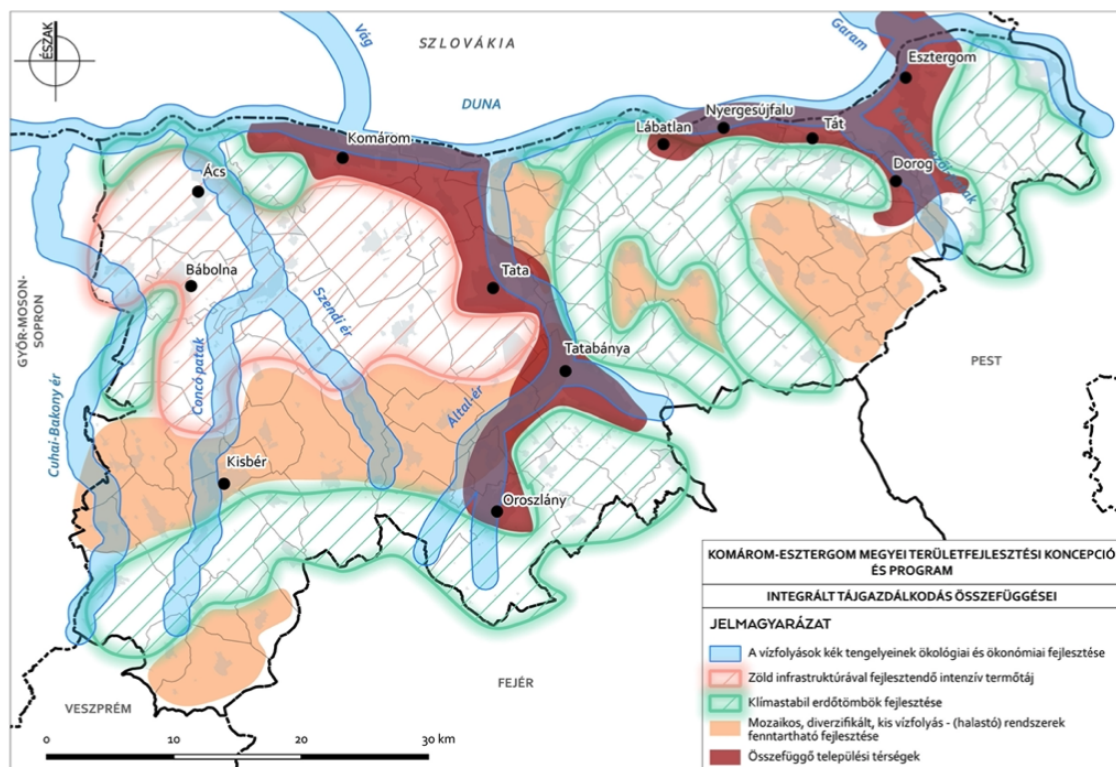
Második lehetőségként amennyiben az előbbi nem látszik reálisnak, akkor a natúrparkok területére koncentrálva a Konceptióban és a Programban is javasolt tájgondnokság keretében lehet jól alkalmazható a konkrét területi és gyakorlati értékeket és megállapodásokat tartalmazó TÁJKARTA-megállapodás.

Javasolt lépések két fázisa:

1. lépésben az **5 integrált megközelítést igénylő területi (tájkarakter) hálózati elemre vonatkozóan** (lásd 1. sz. ábra) pontosítani a Konceptió alapelveire épülő területi értékrendet, használati és fejlesztési kritériumrendszert (az egyes területi egységek ökoszisztéma szolgáltatásai, értékei és fejlesztési szempontja, speciális területi szempontok, egyes konkrét területek épített környezeti, kulturális örökségi, társadalmi értékei és gazdasági értékei, szempontjai),
2. lépésben pedig a **3 TÁJKARTA elfogadása a Konceptió** (Városhálózati, a Komárom tengely és hídfőváros, az Esztergom tengely és hídfőváros térségeire, vagy a Natúrparkokra) **területi egységeire**, amely integrált tájgazdálkodási használati és fejlesztési kritériumokat tartalmazza összevont, közérthető térképes és szöveges formában.

A TÁJKARTA alkalmazásával a területi szereplők, a területek használói konkrét céljaikhoz tudják igazítani, és össze tudják egymással hangolni az integrált tájgazdálkodási területekre vonatkozó elvárásokat, tevékenységeket.

A TÁJKARTA kialakításában, építve a megye koordinációjára, az önkormányzati együttműködéseknek (társulások), a natúrparkoknak, nemzeti parkoknak, erdészeteknek, a helyi kamarai szervezeteknek (pl. NAK) és a térségi műhelyeknek is kulcsszerepe van.

1. ábra Integrált tájgazdálkodás összefüggései és 5 területi kategóriája (lásd a Konceptióban)

A Terület- és Vidékfejlesztési Kollégium (TEVIK), illetve a szakmai műhelyek aktívan részt vesznek a tervezés folyamatában, szakterületük, illetve térségük vonatkozásában egyeztetik álláspontjaikat, javaslatot tesznek a fejlesztési irányokra, az azok eléréséhez szükséges beavatkozásokra, azok összehangolására. A partnerségi egyeztetés során kiemelt jelentőségű a társadalmasítás, mely során bárkinek lehetősége van a kidolgozás alatt lévő fejlesztési dokumentumok megismerésére, a véleménynyilvánításra.

A bevezetésre kerülő TÁJKARTA együttműködésen alapuló megvalósítása pozitív hatású, sőt példaértékű lehet országos és nemzetközi viszonylatban is, különös tekintettel a vizek mennyiségi és minőségi védelmére és egy komplex térségi vízgazdálkodási-területhasználati és zöldinfrastruktúra fejlesztési modell megvalósításával, amelybe alapvető feltétel, hogy a védett természeti területek, a Natura 2000 hálózat és az országos ökológiai hálózat elemei kiemelt szerepet kapjanak.

5.2. Terület- és településrendezést, területhasználatot érintő javaslatok helyi tervekre, projektekre vonatkozóan

Talajvédelem

- A fenntarthatóság, biodiverzitás fenntartása érdekében a talajok lefedését a lehetőségekhez mérten kerülni kell, vagy amennyiben elengedhetetlen, a gyengébb termőképességű területeken kell azokat megvalósítani, még ha az további infrastrukturális beruházást is igényel. Ezt a szemléletet a településrendezési eszközök keretében is érvényesíteni kell, szükség szerint talajtani szakértő bevonásával.

Vizek védelme

- Amennyiben egy vízbázis vízügyi hatósági védőidom kijelölő határozattal rendelkezik, úgy abban nem csak a vízbázis belső- és külső-, hanem a hidrogeológiai „A” és a hidrogeológiai „B” védőidoma-, illetve az azokhoz kapcsolódó védőterületek is meghatározásra kerülnek. A vízügyi hatósági határozattal kijelölt vízbázisok védőterületén, illetve azok védőidomaiban a kijelölő határozat rendelkező részében foglalt előírásokon túl be kell tartani a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási-művek védelméről szóló 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet 5. számú mellékletében foglaltakat.
- Amennyiben egy vízbázis vízügyi hatósági védőidom kijelölő határozattal még nem rendelkezik, akkor abban az esetben, amikor a felszíni és felszín alatti ivóvízbázisok védőterületeit és védőidomait érintő beruházás megvalósítása várható, gondoskodni kell a hatósági határozat kiadásáról és ennek következményeként a belső és külső védőterületek földhivatali telekkönyvi bejegyzéséről, illetve az előírások betartásáról.
- A telepítés, fejlesztés felszíni vizekkel határos parti sávjában tájépítész által készített fejlesztési terv alapján zöldinfrastruktúra fejlesztés szükséges. A parti sáv min. 20 méteres sávjában a part és a víztest védelmét biztosító 80% fölötti őshonos növényborítás kialakítása szükséges.
- A fedettség megváltozásából származó felszínen összegyülekező többlet-csapadékvizek telephelyen belüli talajvízbe történő szikkasztása, párologtatása, felület hűtésre történő felhasználása szükséges.
- Javasoljuk, hogy a települési csapadékvíz-gazdálkodás fejlesztését szolgáló projektek keretében minden esetben legyen elvárás a vízviszatarlás lehetőségeinek felmérése, és – amennyiben arra adottak a feltételek – megvalósítása.

Útfelújítások, fejlesztések

- Javasoljuk, hogy az útfelújítások esetében azok az útszakaszok élvezzenek elsőbbséget, amelyek a közösségi közlekedés színtereként is szolgálnak, így az ipari parkhoz kapcsolódó és hasonló fejlesztések során a környezetbarát megközelítési módok lehetővé tételére (dolgozók számára közösségi közlekedés, szállítás esetében vasúti, esetleg vízi megközelíthetőség biztosítása) is fordítsanak a lehetőségekhez mérten figyelmet.

Szemléletformálás

- Javasoljuk képzések, mintaterületek, kisfilmek keretében a zöldfelületek, zöldinfrastruktúra elemek kialakításának, megőrzésének és a klímára, biológiai sokféleségre, a vizek és a talaj védelmére, a levegőtisztaságra, a zajszennyezés mérséklésére gyakorolt hatásainak jelentőségére felhívni a figyelmet.
- A beruházások megvalósítása során javasolt „A fényszennyezésről – világosan!” című szakmai útmutató előírásainak alkalmazása.

Biodiverzitás

A biodiverzitás csökkenésének mérséklése elősegíthető, ha az egyes prioritásoknál – ahol csak mód nyílik rá – legyenek olyan elemek is, amelyek közvetve, vagy közvetlenül szolgál(hat)ják az élő és élettelen természeti értékek védelmét és a zöldfelületek fejlesztését.

- A védett, vagy Natura 2000 területek érintésével megvalósuló turisztikai fejlesztések esetében minden alkalommal szükséges felmérni a terület ökológiai terhelhetőségét és a fejlesztést ehhez igazítani, illetve javasolt, hogy azok csak a nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával legyenek megvalósíthatók.
- A szabadidős terek létrehozása kiváló alkalom a kisléptékű vonalas zöld infrastruktúra fejlesztésére. Javasolt követelmény: játszótéren árnyékolt rész kialakítása, vízvételi lehetőség biztosítása, fasor telepítése futópálya mellé stb.
- Az építési területen lévő vagy tervezett fák védelme érdekében, valamennyi építési beruházás esetében, mind az építési tevékenység, mind annak tervezése során alkalmazni kell az MSZ 12042:2019 (Fák védelme építési területeken) szabvány előírásait. A meglévő fák ökológiai, esztétikai értéke sérülés esetén nem, vagy csak évek múlva állítható helyre.
- A települési zöldinfrastruktúra kialakítása, fejlesztése MSZ 12172:2019 (Díszfák és díszcserjék ültetése települések közterületein) szabványban foglaltakat kell minden esetben alkalmazni.
- A telephelyek kijelölése vagy meglévők bővítése során gyakran problémát jelent két területi tényező, az egyik a település lakott területe, a másik pedig valamilyen védett természeti terület, vagy ökológiai hálózat részét képező terület egység. Ezen irányokat minden esetben el kell kerülni. A település és a védett területek felé pufferterületek kijelölésével védősávok kijelölése javasolt, amely fel fogja a telephelyekről esetleg érkező terheléseket. A telephelyeken sem szükséges teljes mértékben mesterséges felületeket kialakítani, javasoljuk a megfelelő szintű növénytelepítést a lehetőségekhez mérten, az időjárási hatások mérséklése és a tájba illesztés céljából.
- A gazdaságfejlesztési beavatkozásoknál általában érdemes feltételként szabni, hogy takarékosan bánjanak a területtel, kerüljék a zöldmezős beruházásokat és a kompakt településszerkezetet őrizzék meg.
- A zöldmezős beruházásokkal érintett területeken, a környezet rendezése során javasolt olyan élőhelyek kialakítása, amelyek elősegítik a biológiai sokféleség helyhez illeszkedő növelését, élő és bűvőhelyet biztosítanak az élőlényeknek, elősegítik a talaj biodiverzitásának megőrzését is.

- Javasoljuk, hogy a közösségi tereket érintő fejlesztések során minél nagyobb mértékű zöldfelület kialakítása, megújítása is megvalósuljon.
- Biológiai sokféleséget szolgáló követelményként javasoljuk a következő szempontok alkalmazását megjeleníteni. A projektek, intézkedések eredményeképpen (pl. projektfejlesztési – amennyiben céljai alapján releváns – vagy rendezési tervekbe beépíthető módon):
 - nem növekedhet a település kiterjedése,
 - nem növekedhet a betonozott felületek nagysága,
 - nem csökkenhet sem a zöldfelületek, sem a településszegélyben található zöldinfrastruktúra, sem a természeti területek, élőhelyek kiterjedése, nem romolhat az állapotuk.
 - a fejlesztés járuljon hozzá, segítse elő a települési zöldfelületek, a táj zöldinfrastruktúrájának állapotának javításához,
 - járuljon hozzá a települési zöldfelületek, a táj zöldinfrastruktúrájának kiterjedésének, és/vagy intenzitásának növekedéséhez,
 - természeti területek, természetszerű élőhelyek (gyepmozaikok, cserjések, fasorok, mezsgyék, erdők, vízterek stb.) bővüléséhez, vagy állapotuk javulásához,
 - helyi védett élő, vagy élettelen természeti értékek gyarapításához, és/vagy állapotának javításához.

Ipari parkok, területek és energiagazdálkodás

- Az ipari parkok létrehozásánál legfontosabb szempont mind a beruházás, mind a fenntartás időszakára vonatkozó minimális ökológiai lábnyom: száraz építési technológiák alkalmazása, és a terület elérhetősége bicikliúton, vagy közjárművel legyen megoldott. A többnyire lapostetős épületek kiváló lehetőséget biztosítanak napenergia hasznosítására, kombinálva akár szédum tetővel. Javasolt követelmény: lapostetős ipari, gazdasági, vagy logisztikai funkciójú új épületen helyi energiatermelésre lehetőséget teremteni a hasznos terület 80%-ban, és / vagy a tető felületének megfelelő zöld-infrastruktúra fejlesztést megvalósítani legalább LAI=3m²/m² levélfelületi intenzitást biztosítva.
- A barnamezős rehabilitáció tekintetében fontos szempont a „barnamező” biológiai aktivitás-értékének vizsgálata a beruházás előtt. Javasolt követelmény: a beruházás végére a biológiai aktivitás-érték ne csökkenjen az eredetihez képest.
- Javasoljuk, hogy a megújuló energia kiaknázását célzó/tartalmazó projekt esetén követeljék meg a teljes életciklus során jelentkező környezeti hatások, ideértve a CO₂-kibocsátást is, vizsgálatát, lehetőség szerint előre megadott szempontrendszer alapján.
- Az önkormányzati épületek energiahatékony felújítása során nemcsak a megújulóknak alkalmazására, hanem a zöldtetők, zöldfalak (mint elnyelők) alkalmazását és az épületek környezetének több szintű növényzeti borítottságát is érdemes szorgalmazni a kiírásokban. Így a légszennyezettség csökkenése mellett a klímaalkalmazkodás irányába is tennénk lépéseket.
- Járulékos üvegházhatású gázkibocsátás mérséklése érdekében a biomaszahasznosító létesítmények méretezése során a közelben elérhető, lehetőség szerint erdészeti és mezőgazdasági melléktermékek mennyiségét alapvető korlátozó tényezőnek kell tekinteni, amelyet a biomaszahasznosítás teljes életciklusára kiterjedő, üvegházhatású gáz kibocsátásra kiterjedő számításokkal célszerű alátámasztani
- Javasoljuk, hogy a támogatásban részesülő önkormányzati projektek kötelező eleme legyen a lakosság számára rendszeres időközönként elérhető, épületenergetikai, vagy építész szakemberek által nyújtott szaktanácsadási lehetőség biztosítása.

- A tervek készítése során vizsgálati szempontként jelenjen meg a projektek környezeti hatásainak mérséklése, úgyis mint, bolygatatlan területek használatának minimalizálása. Meglévő épületek, épületszerkezetek minél nagyobb arányú megőrzése, hasznosítása. Így biztosítva, hogy a projektek a meglévő értékek felhasználásával, integrálásával (és nem megszüntetésével!) valósuljanak meg.

Emberi egészség

- Javasoljuk az okos település keretében az e-health, telemedicina lehetőségeinek kiépítését, az egészségre ható környezeti mutatók mérését és hozzáférését, a klímaváltozással is összefüggő vészhelyzetekben (pl. extrém időjárási helyzetek), illetve ezen kívül egyéb esetekben is az egyedül élő sérülékeny csoportok segítésére segélyhívó rendszerek kiépítését, működtetését.
- Javasoljuk települési egészségtervek (lelki és fizikai egészség megerősítését megújítását segítő tervek) készítését a testi és a pszicho-szociális egészség, illetve a környezet-egészségügyi tényezőire is kitérve.

|

6. Monitoring-értékelés és a megvalósítás során szükséges intézményi kapacitásokra, kompetenciákra és intézkedésekre vonatkozó mérőszám javaslatok

- Javasoljuk együttműködések megvalósulásának és eredményességének a mérését együttműködési mutatók bevezetésével, mint például:
 - a fejlesztésben résztvevők száma
 - a fejlesztések kezdeményezőinek típusa
 - térségi egyeztetések száma
 - együttműködő szervezet, ezen belül környezetvédelmi feladatokat is ellátó szervezetek száma
 - helyi közösségek száma
- A termőföld végleges más célú hasznosítással járó összterületének ismerete, ennek számszerűsítése, illetve ezek összevetése a barnamezős beruházások területével.
- A zöldmezős beruházásokkal érintett fejlesztések esetében a letermelt termőréteg helyes felhasználásának nyomon követése, ellenőrzése.
- fajlagos víz- és energiafelhasználás,
- a fejlesztés által érintett Natura 2000 terület, vagy vizes élőhely nagysága
- A kisméretű szálló por PM10 kibocsátás nagysága
- az új funkcióval ellátott terület levegőre gyakorolt hatására (légszennyezés/kibocsátás mértéke),
- ÜHG és nem ÜHG légszennyező anyagok kibocsátása
- B+R, P+R parkolók száma
- építés során kialakított zöldfelület nagysága
- a fejlesztés révén létrejövő, egységes kerékpárforgalmi hálózat hossza
- fenntartható közlekedési és mobilitási tervek száma
- megújuló energia alkalmazás beépített névleges teljesítménye
- kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatások fejlesztése, kerékpárosbarát szolgáltatók száma
- szemléletformáló kampányon résztvevők száma
- rendezett, újonnan létesített zöldfelület nagysága
- zajcsökkenés mértéke a beruházás megkezdése előtti állapothoz képest
- lakossági elégedettségi mutató
- A programidőszak alatt a projektekhez kapcsolódóan létrehozott, vagy állapotjavítás által érintett élőhely, zöldfelület, zöldinfrastruktúra elem

- Együttműködésben megvalósult zöldinfrastruktúra, vagy élőhelyfejlesztési projektelemek
- Okos települések keretében fejlesztett táji és környezeti információs modulok, adatbázisok, alkalmazások
- Natúrparki munkaszervezetek, nemzeti parkok igazgatóságok részvételével megvalósuló fejlesztések
- A turisztikai útvonal, aktív- vagy ökoturisztikai céllal látogatott területet, annak közvetlen környezetét érintő fenntartási, kezelési együttműködések száma